

Liite 1: Valtionosuusjärjestelmän yksityiskohdat

Tässä liitteessä esitellään valtionosuusjärjestelmää yksityiskohtaisemmin. Valtionosuuksien määräytyminen voidaan jakaa kolmeen osaan: laskennallisiin kustannuksiin, lisäosiin sekä laskennallisiin verotuloihin perustuvaan tasaukseen. Jokaiselle kunnalle lasketaan laskennalliset kustannukset, jotka riippuvat kunnan väestön ominaisuuksista sekä kunnan joistain muista ominaisuuksista.

Taulukosta A1 nähdään ikärakenteen mukaiset laskennalliset kustannukset. Taulukon A1 luvut ovat vuodelta 2014 eli ennen kuin uusi järjestelmä astui voimaan. Vuoden 2015 laskennalliset kustannukset eroavat jonkin verran taulukon A1 luvuista. Ikärakenne vaikuttaa sosiaali- ja terveystalouden sekä esi- ja perusopetuksen laskennallisiin kustannuksiin. Esimerkiksi 0–5 -vuotiaan laskennallinen kustannus on yhteensä 8 483 euroa ja valtion kunnalle maksama valtionosuus puolestaan 2 156 (0.2542*8 483)

Taulukko A1. Laskennalliset kustannukset ikärakenteen mukaan (€)

Ikäryhmä	Sosiaali- ja terveyspalvelut	Esi- ja perusopetus	Yhteensä
Ikä 0–5	1 694	6 789	8 483
Ikä 6	1 450	7 339	8 789
Ikä 7–12	2 050	5 148	7 199
Ikä 13–15	4 094	8 255	12 349
Ikä 16–18	3 904		3 904
Ikä 19–64	1 029		1 029
Ikä 65–74	2 104		2 104
Ikä 75–84	5 623		5 623
Ikä 85+	18 842		18 842

Lähde: Valtiovarainministeriö.

Taulukossa A2 on kuvattu muut laskennallisiin kustannuksiin vaikuttavat tekijät sekä lisäosat selityksineen. Lisäosat eli syrjäisyys, saamelaiden kotiseutualue ja työpaikkaomavaraisuus kasvattavat valtionosuuksia suoraan.

Taulukko A2. Valtionosuuksien muut laskennalliset kustannukset sekä lisäosat

Kriteeri	Valtionosuus (€/asukas)	Kerroin
Työttömyysaste	89,92	Kunnan työttömyysaste / koko maan keskiarvo
Kaksikielisyys	268	Kaksikielisille kunnille = kaksikielisyyden hinnasta 7 % koko asukasluvun perusteella ja 93 % ruotsinkielisen väestön perusteella.
Vieraskielisyys	1882,5	Kunnan vieraskielisten osuus vähennettynä sen kunnan osuudella, jossa osuus maan alin.
Asukastiheys	37,87	Koko maan keskiarvo / kunnan asukastiheys. Kerroin maksimissaan 20.
Saaristo	368,87	Varsinaisille saaristokunnille = asukasluvun perusteella ja saaristokunnalle, jonka asukkaista vähintään puolet asuu ilman kiinteää tieyhteyttä mantereeseen, korotus on kolminkertainen.
Koulutustausta	407,38	Ilman tutkintoa olevien 30-54 -vuotiaiden osuus vastaavasta ikäluokasta vähennettynä sen kunnan osuudella, jonka osuus maan alin.
Syrjäisyys	205,88	Jos syrjäisyysluku on yli 1,5, on kunnan kerroin on 3-kertainen. Jos syrjäisyysluku on yli 1,0, on kunnan kerroin on 1,5-kertainen.
Saamelaisten kotiseutalue	2615	Saamelaisten kotiseutalueen kunnille. Asukasluvun perusteella kerrottuna saamenkielisten osuudella koko väestöstä.
Työpaikkaomavaraisuus	62,49	Kunnan työpaikkaomavaraisuus vähennettynä sen kunnan osuudella, jonka osuus maan alin.

Lähde: Valtiovarainministeriö.

Laskennallisten kustannusten ja lisäosien lisäksi valtionosuusjärjestelmään kuuluu laskennallisiin verotuloihin perustuva tasaus. Tasaus lasketaan siten, että kunnan henkeä kohti laskettuja laskennallisia verotuloja verrataan koko maan keskimääräiseen laskennalliseen verotuloon eli tasausrajaan. Tasausraja saadaan

kertomalla kuntien yhteenlaskettu veropohja koko maan veropohjilla painotetuilla keskimääräisillä veroprosenteilla (kunnallisvero ja ydinvoimalaitosten kiinteistövero) sekä lisäämällä tähän kuntien yhteisövero-osuus.

Kunnat, joiden laskennalliset verotulot ylittävät tasausrajan, maksavat tasausvähennystä, joka on tietty prosenttiosuus tasausrajan ylimenevästä laskennallisesta verotulosta. Tämä vähennysprosentti on 30 lisättynä tasausrajan ylittävän euromäärän luonnollisella logaritmillä. Tasausrajan alapuolelle jääville kunnille maksetaan puolestaan tasauslisä, joka on 80 % tasausrajan ja kunnan laskennallisten verotulojen erotuksesta.

Kunnan oman veroprosentin valinta ei suoraan vaikuta tasauslisän tai vähennyksen suuruuteen, koska järjestelmä perustuu koko maan keskimääräisiin veroprosentteihin. Käytännössä tasausvähennykset ja -lisät toteutetaan vähentämällä ja lisäämällä valtionosuuksia. Mikäli tasausrajan alapuolella olevien kuntien tasauslisät yhteensä ylittävät rajan yläpuolella olevien tasausvähennykset, valtio maksaa erotuksen kunnille.

Matemaattisesti tasausjärjestelmä voidaan kuvata seuraavasti. Jos kunnan omat laskennalliset verotulot (asukasta kohden laskettuna) ovat pienemmät kuin koko maan keskimääräiset laskennalliset verotulot tai ns. tasausraja, kunnan saama tasauslisä on:

$$tasaus = 0,8(tasausraja - lask.verot)$$

Jos taas kunnan laskennalliset verotulot ylittävät tasausrajan, kunnan maksama tasausvähennys on:

$$tasaus = (0,3 + \ln(lask.verot - tasausraja)) \\ * (tasausraja - lask.verot),$$

missä $\ln()$ viittaa luonnolliseen logaritmiin.